

WONING 'Al die nutteloze ruimte, heerlijk!'

„We zijn wel een beetje onbezonnen geweest,” zegt Ben Ros vrolijk. Met zijn vrouw kocht hij 35 jaar geleden de oude kerk in 's Gravenmoer die de christelijk gereformeerde gemeente had verlaten. Pas daarna ontdekten ze dat er nog geen woonbestemming op zat. „Dat heeft ons nog aardig wat papierwerk opgeleverd.” Daarmee waren ze er nog niet, want na het papierwerk volgde een stevige verbouwing tot woning, met een zitkuil en open keuken. Daarbij liep de familie Ros tegen een paar lastige zaken aan die typisch zijn voor een kerk. „Je wilt vanuit je stoel toch naar buiten kunnen kijken. Maar ja, die ramen beginnen pas zo hoog. Daarom hebben we de vloeren behoorlijk opgehoogd.” En de meters onder die vloer? Ben Ros lacht: „Ach ja, we hebben gewoon een beetje grote kruipruimte.” Volgens hem is dat eigenlijk de lol van wonen in een kerk. „In zo'n keurige nieuwbouwwoning is er over elke vierkante meter nagedacht. Wij hebben juist heel veel nutteloze ruimte, zoals ik dat noem. En dat is heerlijk! We hebben een groot kantoor, een enorme slaapkamer, een schilderatelier en een ruimte voor yogacursussen. Wij blijven zeker nog heel lang in onze kerk wonen!”

Kerk te koop

Zeker 1200 Nederlandse kerken sluiten komende jaren voorgoed hun deuren. Er zit bijna niemand meer in de bankjes, dus de rekeningen kunnen niet worden betaald. Maar wat moeten we met zoveel lege kerkgebouwen?

Tekst: Sacha Kester Foto's: Arle Klevit, Cor de Kock, ANP

'Kun je je voorstellen dat er op zondag maar tien mensen in deze ruimte zitten?" vraagt makelaar Mickey Bosschert. Haar stem kaatst tegen de muren van het lege kerkgebouw. Tien mensen. Een paar stipjes in een enorm gebouw, dat vroeger was gevuld met devotie, gezang, gekuch en geroezemoes. Je kunt de bezwerende stem van de dominee

bijna nog horen. En daarna de zware klanken van het orgel, dat het gezang van de gelovigen optilt en tot in de hemel doet stijgen. Maar het onderhoud van een kerk kost handenvol geld en dat kan zo'n afgekalfde gemeenschap lang niet meer opbrengen. De gasrekeningen zijn in de winter torenhoog. Het houtwerk moet eens in de zoveel jaar worden geveerd. En als het dak dan ook nog eens gaat lekken, staan de kerk-gangers met hun rug tegen de muur.

AFSTOTEN
Dat is het moment waarop ze Bosschert bellen. „Niet omdat ze direct willen verkopen,” vertelt de oprichtster en directeur van Reliplan, een makelaarskantoor dat zich al twintig jaar specialiseert in kerkgebouwen. „Meestal wil zo'n gemeenschap heel voorzichtig informeren naar de mogelijkheden, en het duurt vaak jaren voordat ze de knoop doorhakken. Je eigen kerk is toch de plek waar mensen zijn gedoopt en getrouwd, en waar je ouders zijn begraven. Dat geeft een mens niet zomaar op.” Toch zullen veel geloofsgemeenschappen

er aan moeten geloven. Mensen gaan steeds minder naar de kerk, dus er zit ook steeds minder geld in de collectezak. De Protestantse Kerk in Nederland (PKN) verwacht 25 tot 30 procent van zijn gebouwen te moeten opgeven en de bisdommen gaven onlangs aan dat ze komende jaren tientallen kerken moeten sluiten. Alleen al het bisdom Den Bosch verwacht voor 2020 zeker 65 gebouwen te moeten afstoten.

Ook Bosschert merkt dat de ontkerkelijking om zich heen grijpt. „Ik heb het vreselijk druk,” verzucht ze. „En het wordt alleen maar erger. Als ik zie met hoeveel geloofsgemeenschappen ik in contact ben, verwacht ik de komende jaren zeker 1200 kerken op de markt.”

SLOOP
Maar wat moeten we met al die gebouwen? Eén expositieruimte en één restaurant in een oude kerk is wel leuk. Maar in een stad als Rotterdam alleen al komen er tientallen gebedshuizen leeg te staan. „De eigenaar bepaalt wat er wel en niet mag,” zegt Brigitte Linskens van de Vereniging van Beheerders van Monumentale

BOEKENWINKEL

'Het woord is teruggebracht naar de kerk'

Het is de mooiste boekhandel ter wereld, misschien wel de mooiste aller tijden. Dat schreef de krant The Guardian over de Selexyz boekenwinkel, gevestigd in de Dominicaanse kerk in Maastricht. Een groot compliment, waar Selexyzbaas Matthijs van der Lely trots op is. „Het is geweldig om hier te zitten. Het is toch een soort boekentempel geworden.” Hij zag de potentie van het gebouw ruim tien jaar geleden, toen hij met een projectontwikkelaar op stap was. „We liepen langs de Dominicaanse kerk en ik stelde voor om even binnen te kijken. Dat kon, zei een jongetje bij de deur, maar dan moesten we wel een gulden betalen,

voor de reptielententoonstelling.” De kerk maakte diepe indruk op Van der Lely en hij ging in gesprek met de gemeente, de eigenaar van het pand. Die gebruikte het gebouw in de winter als fietsstalling, en verder was er jaarlijks een kerstmarkt, een reptielententoonstelling en het kindercarnaval. Een eventuele overname was bespreekbaar. Het een leidde tot het ander. In 2006 opende de boekhandel zijn deuren. „Iedereen is enthousiast,” weet Van der Lely. „Het is werkelijk een prachtige locatie en de sfeer is heel mooi, sacraal gebleven. We hebben het woord weer teruggebracht naar de kerk.”

Kerkgebouwen in Nederland (VMBK). „Zo zie je dat katholieke kerken bijna niet op de markt komen. Het gebouw is gewijd, dus het ligt heel gevoelig wat er mee gebeurt. Een bibliotheek is bespreekbaar, maar horeca is niet passend.”

RAMEN
De bisdommen kiezen vaak liever voor sloop en verkopen daarna de grond. Maar ook de Protestantse Kerk ziet het liefst een maatschappelijke herbestemming, zoals een kinderdagverblijf of gezondheidscentrum. Daarmee zijn echter niet alle gebouwen te redden. Volgens een rapport van de Stichting Oude Hollandse Kerken en Stads-

Mickey Bosschert

'Je eigen kerk, dat geeft een mens niet zomaar op'

herstel Amsterdam, een organisatie die onderneemt in cultureel erfgoed, moeten kerkbesturen een stuk professioneler worden en commerciëler gaan denken. „Als ze het gebouw van de sloophamer willen redden, zit er vaak niets anders op,” weet Linskens.

„Dan heb je nog de beperkingen van het pand zelf,” vertelt Mickey Bosschert. „Stel dat een ontwikkelaar ergens appartementen in wil maken. Dan worden er natuurlijk verschillende verdiepingen gecreëerd. Maar omdat de ramen in een kerk meestal heel hoog beginnen, zou de begane grond zonder daglicht komen te zitten. En een raampje erbij maken, dat mag niet in een beschermd monument.”

SUPERMARKT

'Oudere klanten zijn hier getrouwd'

„Van een afstandje lijkt het gewoon een kerk. Maar als je dichterbij komt en je ziet de vlaggen van Super de Boer en de boodschappenkarretjes, dan merk je opeens: hé, het is een supermarkt!”

hoge zuilen in de winkel. Het heeft ook wel nadelen. In de winter is het niet

Waarnemend bedrijfs-leider Huub Marks is trots op zijn bijzondere winkel in Helmond. „Die kerkelijke uitstraling proberen we zo veel mogelijk vast te houden. Zo hebben we de hoogste intact gehouden en er staan vijftien meter

warm te krijgen en loopt het personeel in bodywarmers. En als we een lampje moeten verwisselen, dan moet er een hoogwerker naar binnen om er bij te kunnen.” In het begin, 11 jaar geleden, klonk er wel gemor. Want niet iedereen vond het even gepast dat er karbonades werden verkocht op de plek waar eerst werd gebeden. „Nu hoor ik daar niemand meer over,” zegt Marks. „Sterker nog, mensen vinden het fijn dat het gebouw bewaard is gebleven. Oudere klanten vertellen me soms dat ze hier getrouwd zijn, of dat hun kinderen hier zijn gedoopt.” De supermarkt heeft zelfs het lokale vocabulaire veranderd. Marks: „Als mensen nu zeggen 'Ik ga naar de kerk', bedoelen ze dat ze boodschappen gaan doen.”